

پیوست 1:

تشریح برنامه جامع پژوهش های سیستمی در حوزه تورم

مقدمه:

بنیاد ملی علم ایران طی سالهای اخیر مطالعات علمی پایه برای نیل به برنامه جامع نگرش سیستمی در حوزه تورم با بهره گیری از متخصصین این حوزه را در دستور کار قرار داده است. در این برنامه برای شناخت ساختار تورم در کشور، انجام پژوهشهای بنیادین بسیار حایز اهمیت می باشد. در رویکرد تحلیل سیستمی، موضوع مورد مطالعه در قالب مجموعه ای از بخشها، زیرسیستمها و عناصر فرعی تعریف می شود که با هم در یک مجموعه کلان به صورت یکپارچه در تعامل هستند. استفاده از این رویکرد در مقوله تورم که موضوعی چند وجهی است می تواند در تبیین ابعاد این پدیده و دستیابی به راهکارهای مواجهه با آن موثر واقع گردد. در این رویکرد، بررسی اجزای سیستم در قالب بسته های کاری (Working Packages: WP) سازماندهی می شوند. هر بسته کاری شامل مجموعه ای از وظایف مرتبط و مراعلی است که در نهایت به یک هدف کلی مشترک منجر می شود. این بسته های کاری می توانند براساس نیازمندیها، فرآیندها، زیرسیستمها و ... تعریف شوند. لذا با به کارگیری رویکرد تحلیل سیستمی به مبحث تورم و بکارگیری خروجی حاصل از پژوهشهای صورت گرفته، فرایند شناسایی عوامل مؤثر بر تورم تسهیل شده و بسته ای از پیشنهادات سیاستی در این حوزه، برای سیاستگذاران اقتصادی کشور فراهم می گردد. ضمن اینکه اجزاء تشکیل دهنده مدل سیستمی مدنظر به خوبی تبیین و برآورد مدل و تحلیل نتایج تسهیل می گردد.

متقاضیان، در چارچوب فرایند اجرایی در نظر گرفته شده، بایستی با مطالعه و انتخاب یکی از RFP های ارائه شده و در چارچوب برنامه اجرایی در نظر گرفته شده، پروپوزال پژوهشی خود را به انضمام لیست تجهیزات مورد نیاز و هزینه ی تمام شده آنها، حداکثر تا سقف زمانی و اعتباری تعیین شده به بنیاد علم ارسال نمایند. اولویت حمایت از بسته کاری بر مبنای کیفیت پژوهش، سابقه پژوهشگر و رقابتی بودن هزینه پروپوزال است.

در ادامه پس از بیان مساله تحقیق، به تبیین بسته های کاری شش گانه تدوین شده برای این پروژه پرداخته می شود.

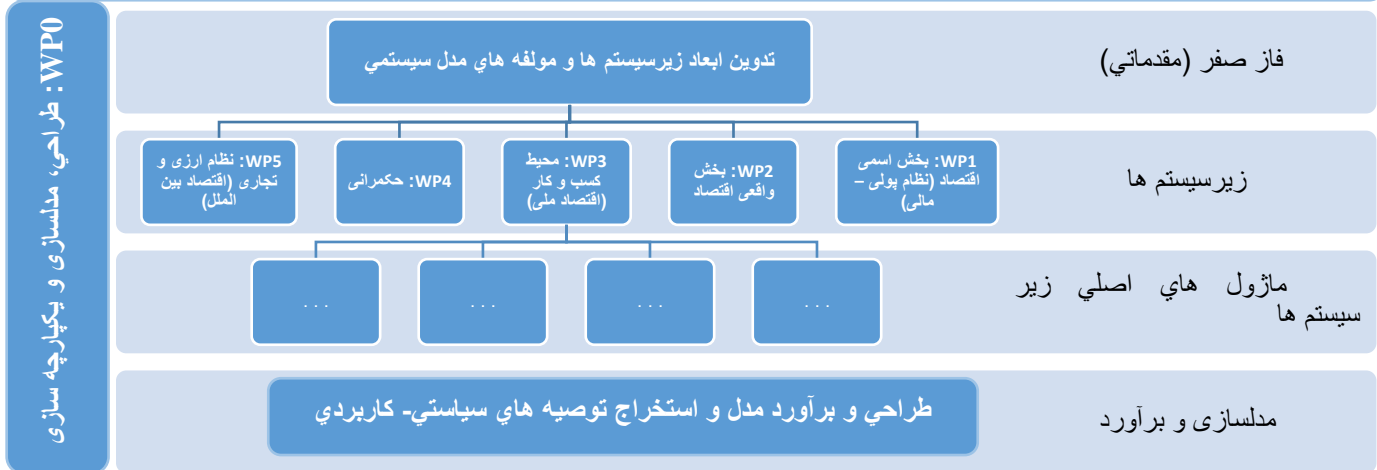
بیان مساله:

تورم یکی از چالشهای مزمن اقتصاد ایران طی دهه های اخیر بوده و می باشد. پایداری تورم در اقتصاد کشور در سالهای پس از پیروزی انقلاب و تشدید آن در برخی مقاطع زمانی و قرار گرفتن اقتصاد کشور در رژیمهای تورمی بالا (همچون نیمه دوم دهه 1360، نیمه اول دهه 1370، سالهای اولیه و انتهایی دهه 1390 و نیز سالهای اخیر) از منظر آسیب شناسانه جدای از مشکلاتی چون اختلال در توزیع درآمد و تخصیص منابع، ایجاد نا اطمینانی، تشدید فقر و ...، تاب آوری اقتصاد ملی را نیز تحت تاثیر قرار داده است.

صرفنظر از برخی اختلاف نظرهای فنی و علمی در این حوزه همچون درونزایی و برونزایی خلق پول در اقتصاد کشور، موثر بودن نسبت نقدینگی به تولید ملی در ایجاد تورم و...، بنظر می رسد در علت یابی (عارضه یابی) پدیده تورم نوعی اجماع میان اقتصاددانان در نقش غیر قابل انکار حوزه هایی چون ساختار بودجه ریزی دولت و چالشهای زیر ساختی و قانونی در نظام پولی و بانکی وجود دارد که از آن به ناترازی مالی- بانکی یاد می شود. ضمن اینکه در این رابطه اثر شوکهای وارده به اقتصاد ملی از محیط بین الملل از کانالهایی چون: نرخ ارز، نوسان درآمدهای نفتی، نااطمینانی های ناشی از حوزه اقتصاد سیاسی و ... را نیز نمی بایست از نظر دور داشت.

این شرایط باعث گردیده که مواجهه و کنترل پدیده تورم در کشور فراتر از اقدامات موردی و بخشی، بلکه مستلزم اتخاذ نوعی رویکرد سیستمی باشد. در نظر است پروژه حاضر با چنین رویکردی انجام و منجر به تبیین آسیب شناسانه وضع موجود و ارائه توصیه های سیاستی و اقدامات کاربردی جهت مواجهه با مقوله تورم گردد. در ادامه با توجه به چارچوب در نظر گرفته شده برای طرح، بسته های کاری (Working Packages: WP) شش گانه مد نظر معرفی می گردند. می توان نگاهی کلی پروژه متضمن بسته های کاری مد نظر را در قالب نمودار زیر به تصویر کشید.

برنامه جامع پژوهش های سیستمی در حوزه تورم

معرفی بسته های کاری (Working Packages: WP) :

WP0: طراحی، مدل سازی و یکپارچه سازی

این بسته کاری مهمترین بخش اجرایی پروژه حاضر می باشد که از تدوین (نهایی سازی) محدوده و ابعاد بسته های کاری پنج گانه آغاز و با نظارت، هماهنگی، اخذ بازخورد، تلفیق خروجی های بسته های کاری پنجگانه و انجام مقدمات مدل سازی ادامه یافته و با مدل سازی، برآورد و تحلیل یافته ها در یک رویکرد سیستمی خاتمه می یابد. انتظار می رود این بسته کاری بگونه ای مدیریت گردد تا تیم مجری در تعامل با تیم های فعال در بسته های کاری پنجگانه مدل سازی، برآورد و تحلیل سیستمی تورم در اقتصاد ایران بعنوان مهمترین خروجی پروژه حاضر را انجام دهد. ضمن اینکه بصورت همزمان بگونه ای عمل شود تا با جمع آوری و یکپارچه سازی خروجیهای بسته های کاری پنجگانه دیگر، توصیه های سیاستی و کاربردی مدنظر، به تفکیک مهمترین ذینفعان موجود در مقوله تورم فراهم آید. لذا می توان مهمترین اقدامات مدنظر در این بسته کاری را: نهایی سازی چارچوب و شرح خدمات بسته های کاری پنجگانه، طراحی چارچوب مفهومی - تحلیلی اولیه پروژه جهت استفاده از تحلیل شبکه پیچیده (CNA) و اطمینان از امکان پذیری بهره گیری از این رویکرد تحلیلی از ابعاد مختلف و پیشنهاد الزامات احتمالی مورد نیاز، تعامل و هماهنگی با مجریان و نظارت بر خروجیهای هر یک از این بسته ها، تعامل با ذینفعان بیرونی (نهادهای سیاستگذاری و دستگاههای اجرایی ذیربط و ...)، طراحی یک الگو یا مدل سیستمی (و یا تلفیقی از رویکردهای

سیستمی)، حل یا برآورد الگو/مدل و استخراج توصیه های سیاستی در تعامل با مجریان بسته های کاری پنجگانه و ... دانست. بدیهی است در راستای اقدامات فوق، تلفیق یافته های بسته های کاری پنجگانه و برگزاری نشستهای مشترک با تیمهای شاغل در بسته های مذکور از دیگر وظایف و انتظارات بسته کاری صفر می باشد. این بسته کاری محوریت برنامه جامع پژوهش های سیستمی در حوزه تورم می باشد که اصطلاحاً مرکز هدایت و راهبری پژوهش های سیستمی در تورم (مهرسیم) نامیده می شود.

حداکثر مدت زمان اجرای این بسته کاری: 24 ماه

سقف بودجه این بسته کاری: 2/5 میلیارد تومان

WP1: بخش اسمی اقتصاد (نظام پولی - مالی)

در این بسته کاری با توجه به اهمیت بخش اسمی اقتصاد در پیدایش و تداوم تورم به ابعاد مختلف این بخش و نقش و عملکرد آن در اقتصاد ایران پرداخته می شود. از مهمترین موضوعات (ماژولهای قابل بحث در این بخش می توان به موارد زیر اشاره نمود:

ماژول 1: عملکرد سیاستهای پولی و اعتباری

ماژول 2: عملکرد سیاستهای مالی

ماژول 3: درونزائی یا برونزائی پول

ماژول 4: سیاستهای نامتعارف پولی

ماژول 5: هدفگذاری تورم

ماژول 6: ناترازی بانکی

ماژول 7: جایگاه بازار سرمایه

ماژول 7: بودجه ریزی دولت و سلطه مالی

ماژول 8: رژیمهای تورمی

ماژول 9: پول الکترونیک و رمز ارز

...

در این بسته کاری انتظار می رود با رویکردی آسیب شناسانه، تصویری کامل از نقش و جایگاه بخش اسمی اقتصاد در شکل گیری و استمرار تورم در اقتصاد ایران ارائه گردد. بگونه ای که محتوای لازم برای مدلسازی کلان اقتصاد ایران در بسته کاری صفر (wp0) و نیز ارائه توصیه های سیاستی فراهم آید. بدیهی است حسب نیاز در این بخش امکان طراحی مدل های بخشی و برآوردهای اقتصادسنجی در هر يك از زیر بخش های این حوزه از اقتصاد کشور (بصورت مجزا از مدلسازی کلان در بسته کاری صفر (wp0)) وجود دارد.

حداکثر مدت زمان اجرای این بسته کاری: 12 ماه

سقف بودجه این بسته کاری: 1/5 میلیارد تومان

WP2: بخش واقعی اقتصاد

در این بسته کاری با توجه به نقش و تاثیرگذاری تورم در بخش واقعی اقتصاد و ارتباطات متقابل این دو حوزه، به تحلیل و آسیب پذیری بخش واقعی اقتصاد پرداخته می شود. اهمیت این حوزه بیشتر از آن حیث جلب توجه می نماید که طی دهه اخیر مقوله رشد اقتصادی یکی از چالش های جدی اقتصاد کشور بوده و همزمان دستیابی به سطوح بالای رشد اقتصادی از اهداف و آرمان های دیرینه نظام برنامه ریزی کشور بوده است. از مهمترین موضوعات (ماژول های) قابل بحث در این بخش می توان به موارد زیر اشاره نمود:

ماژول 1: آسیب شناسی بخش تولید

ماژول 2: سرمایه گذاری و تشکیل سرمایه

ماژول 3: بهره وری

ماژول 4: اثر سیاست کنترل قیمت ها (قیمت گذاری) بر تولید

ماژول 5: چالش های بخش واقعی از محل نارسایی های موجود در بخش اسمی (سیاست های پولی و اعتباری)

...

در این بخش انتظار می رود با رویکردی آسیب شناسانه، تصویری کامل از رابطه علی میان تورم و عملکرد بخش واقعی اقتصاد ارائه گردد. بگونه ای که محتوای لازم برای مدلسازی کلان اقتصاد ایران در بسته کاری صفر (wp0) و نیز ارائه توصیه های سیاستی فراهم آید.

حداکثر مدت زمان اجرای این بسته کاری: 12 ماه

سقف بودجه این بسته کاری: 1/5 میلیارد تومان

WP3: محیط کسب و کار (اقتصاد ملی)

در این بسته کاری آسیب شناسی محیط کسب و کار با تاکید بر مقوله تورم در دستور کار می باشد. در این رابطه طیف وسیعی از عوامل (ساختاری، نهادی، مدیریتی و ...) دخیل می باشند. از مهمترین موضوعات (ماژولهای) قابل بحث در این بخش می توان به موارد زیر اشاره نمود:

ماژول 1: انتظارات تورمی

ماژول 2: اقتصاد غیر رسمی (قاچاق و...)

ماژول 3: اندازه دولت در اقتصاد

ماژول 4: رفتارهای سفته بازانه

ماژول 5: نا اطمینانی

ماژول 6: پیش بینی ناپذیری اقتصاد

ماژول 7: اصطکاکهای قانونی

...

در این بخش نیز انتظار می رود با رویکردی آسیب شناسانه، تصویری کامل از مولفه های موجود در محیط کسب و کار کشور که بصورت همزمان می توانند (بسته به شرایط) بعنوان علت و معلول پدیده تورم ایفای نقش نمایند، ارائه گردد. بگونه ای که محتوای لازم برای مدلسازی کلان اقتصاد ایران در بسته کاری صفر (wp0) و نیز ارائه توصیه های سیاستی فراهم آید.

حداکثر مدت زمان اجرای این بسته کاری: 12 ماه

سقف بودجه این بسته کاری: 1/5 میلیارد تومان

WP4: حکمرانی

عملکرد و تجربه کشورهای موفق در کنترل و مدیریت تورم طی دهه های اخیر از یک سو و چالشهای موجود در نظام حکمرانی در اقتصاد کشور اقتضاء می نماید که در پروژه حاضر مقوله حکمرانی بعنوان یکی از بسته های کاری مورد تاکید در دستور کار قرار گیرد. بدین منظور بسته کاری چهارم به بحث حکمرانی اختصاص یافته است. در این بسته کاری دامنه وسیعی از موضوعات قابل طرح می باشد که بصورت نمونه می توان به موارد زیر اشاره نمود:

ماژول 1: ملاحظات اقتصاد سیاسی

ماژول 2: ملاحظات نهادی

ماژول 3: ملاحظات رفتاری

ماژول 4: نظام تصمیم گیری و برنامه ریزی

ماژول 5: نظام اداری – اجرائی

ماژول 6: تعامل حاکمیت با مردم

...

ساختار حاکم بر نظام تصمیم گیری در اقتصاد ایران و نیز وجود تجربه های موفق در عرصه بین المللی در زمینه کنترل تورم، همچنین چالشهای موجود در مدلسازی مفاهیم کیفی، این بسته کاری را به یکی از مهمترین بسته های کاری پروژه حاضر تبدیل می نماید. در این بخش انتظار می رود آسیب شناسی کاملی از نظام تصمیم گیری و حکمرانی اقتصادی از منظر کنترل تورم، با تاکید بر نقش ذینفعان اصلی این حوزه با رویکردی سیستمی ارائه گردد. ضمن اینکه مقتضی است ورودیها و داده های مورد نیاز برای بسته کاری صفر نیز فراهم آید.

حداکثر مدت زمان اجرای این بسته کاری: 12 ماه

سقف بودجه این بسته کاری: 2 میلیارد تومان

WP5: نظام ارزی و تجاری (اقتصاد بین الملل)

نظر به اهمیت و نقش انکار ناپذیر تحولات محیط پیرامونی اقتصاد ملی، در پروژه حاضر حوزه اقتصاد بین الملل با تاکید بر نظام ارزی و تجارت خارجی به عنوان یک بسته کاری مستقل در نظر گرفته شده است. هرچند که این امکان نیز وجود داشت که بخش قابل توجهی از محتوای این بسته کاری در قالب بخش اسمی اقتصاد (WP1) نیز دیده می شد. از مهمترین موضوعات (ماژولهای) قابل بحث در این بخش می توان به موارد زیر اشاره نمود:

ماژول 1: سیاستهای ارزی و تجاری

ماژول 2: حساب جاری

ماژول 3: حساب سرمایه

ماژول 4: شوکهای ارزی

ماژول 5: چالشهای محیط بین الملل (تحریم)

ماژول 6: لنگرنرخ ارز

ماژول 7: رژیم تجاری

ماژول 8: درآمدهای ارزی

...

در این بخش نیز انتظار می رود جدای از آسیب شناسی موضوع، ورودیهای لازم جهت مدلسازی کلان اقتصاد ملی در بسته کاری صفر فراهم آید. ضمن اینکه یافته ها به توصیه های سیاستی و کاربردی نیز منجر گردد.

حداکثر مدت زمان اجرای این بسته کاری: 12 ماه

سقف بودجه این بسته کاری: 1/5 میلیارد تومان

ملاحظات پژوهشی اجرای طرح:

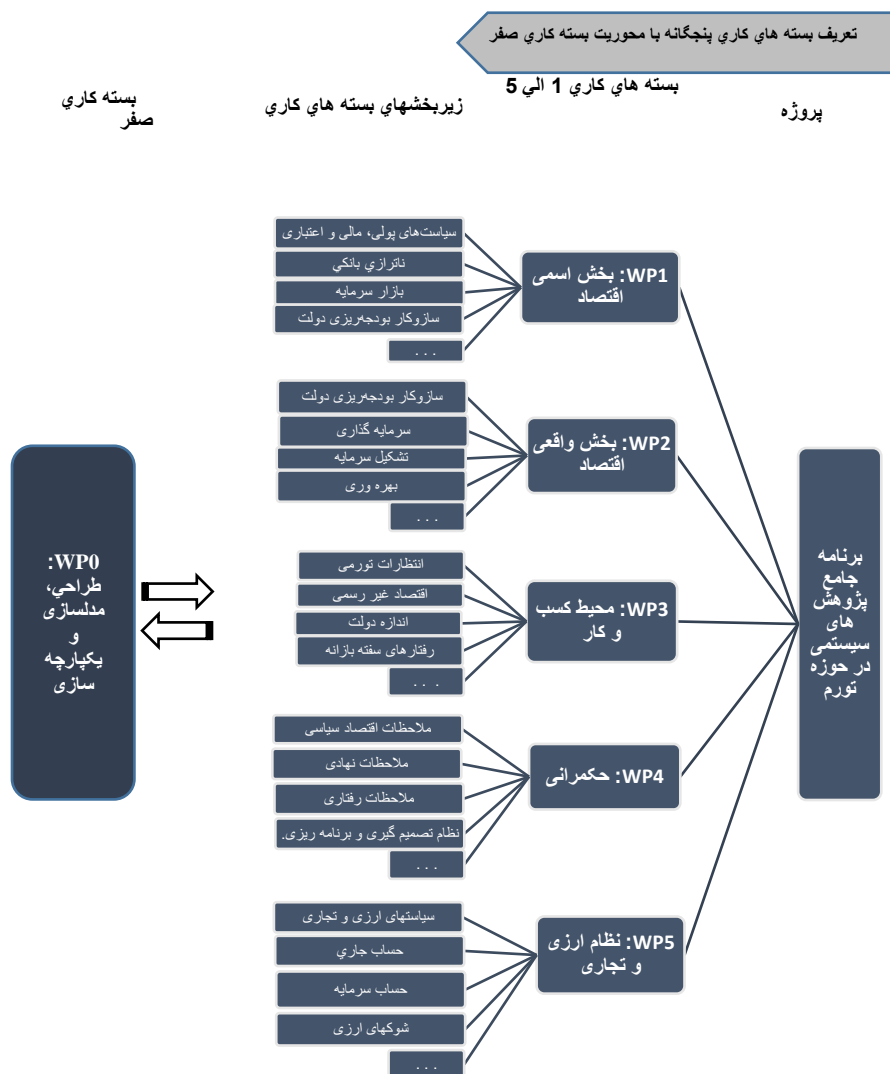
در توضیحات فوق تلاش گردید اهم موضوعات مرتبط با مقوله تورم در قالب بسته های کاری شش گانه طبقه بندی گردند. اما در این راستا پاره ای از موضوعات وجود دارند که بصورت اختصاصی به هریک از بسته های کاری شش گانه مرتبط نمی شوند و همزمان در هریک از آنها قابل بررسی می باشند. لذا لازم است در همه بسته های کاری شش گانه به این موضوعات نیز پرداخته شود. این موضوعات را می توان به شرح زیر برشمرد.

- استخراج ادبیات موضوع (مبانی نظری و تجربی) مرتبط با بسته کاری مورد مطالعه
- تبیین تصویری از وضع موجود در اقتصاد کشور در موضوع مورد بررسی (Stylized Facts)، حتی الامکان با استفاده از معیارها و شاخصهای کمی و کیفی ذیربط
- استخراج تجربیات (موفق و ناموفق) بین المللی
- ارائه پیش بینی های لازم (حسب ضرورت) و مطالعات آینده نگری در موضوع مورد بحث
- توجه به قابلیتها، الزامات و محدودیتهای ایجاد شده از محل حوزه اقتصاد دیجیتال در موضوع مورد بررسی (موضوعاتی چون: پرداخت های الکترونیک، تجارت الکترونیک، دولت الکترونیک، رمز ارزها و پول الکترونیک بانکهای مرکزی (CBDC) و ...)
- توجه به اهداف و الزامات برنامه هفتم توسعه و سایر اسناد بالادستی
- توجه خاص به مقوله حکمرانی در بسته های کاری 1، 2، 3 و 5
- جمع آوری داده های مورد نیاز و تهیه بانک اطلاعاتی مرتبط با بسته کاری
- . . .

ملاحظات عملیاتی اجرایی طرح:

با توجه به رویه ها و چارچوبهای در نظر گرفته شده در بنیاد علم ایران، بسته کاری صفر بعنوان هسته عملیاتی کلان پروژه حاضر مد نظر می باشد. لذا فرایند اجرایی طرح در قالب برگزاری دو فراخوان انجام می گردد. در فراخوان اول نسبت به جمع آوری پروپوزال ها و شناسایی مجری برای بسته کاری صفر اقدام می گردد و در فراخوان دوم (با توجه به نهایی سازی و انتشار فراخوان بسته های کاری پنجگانه توسط مجری بسته کاری صفر)، به جمع آوری پروپوزال ها و شناسایی مجریان بسته های کاری یک الی

پنج پرداخته می شود. مجددا تاکید می گردد فراخوان دوم با محوریت مجری انتخاب شده برای بسته کاری صفر انجام خواهد گردید. چرا که تعامل مجریان بسته های کاری پنجگانه (به تفکیک ماژول های تشکیل دهنده آنها) با مجری بسته کاری صفر بسیار حایز اهمیت و مورد تاکید می باشد¹. می توان سازوکار اجرایی طرح را در قالب نمودار زیر به تصویر کشید².

1. بدیهی است ساز و کار تعامل مجریان بسته های کاری شش گانه با یکدیگر و با کارفرما متعاقبا تعریف و به مجریان ابلاغ خواهد گردید.
 2. لازم بذکر است در نمودار فوق روابط متقابل و بازخوردهای (قابل تعریف) میان هر یک از زیربخشهای بسته های کار پنجگانه و بسته صفر ترسیم نشده اند.

نظارت، هماهنگی، اخذ بازخورد و تلفیق خروجی های بسته های کاری پنجگانه با
محوریت بسته کاری صفر